

Üniversite Gençliği “Sosyal Adalet”ten Ne Anlıyor? Sosyal Adalet İlkelerinin Sosyal Adalet Algısı Üzerindeki Etkisi*

What Do University Students Understand from “Social Justice”? The Effect of Social Justice Principles on Perception of Social Justice

Filiz YILDIRIM

Öz

Problem durumu: Gençliğe yönelik sosyal adalet araştırmasının yetersiz olmasından hareketle yürütülen bu araştırma gençlerin sosyal adaleti nasıl tanımladıklarını ve algıladıklarını; özellikle eğitim ve toplumsal yaşamdaki koşullarının sosyal adalet ve sosyal adalet ilkelerine ilişkin algılarına nasıl yansıtıldığını belirlemeyi içermektedir.

Araştırmanın amacı: Bu araştırma üniversite öğrencilerinin sosyal adaleti nasıl tanımladıklarını ve genel olarak sosyal adalet ilkelerine ilişkin gençlerin değerlendirmelerinin sosyal adalet algısı üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacı ile yürütülmüştür.

Yöntem: Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmış, Ankara Üniversitesi’ndeki 420 üniversite öğrencisi ile görüşülmüş ve her bir ölçek karşılıklı görüşme yöntemi ile gençlere uygulanmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar: Üniversite öğrencilerinin sosyal adaleti genel olarak fırsat eşitliği bağlamında tanımladıkları; sosyal adalet ilkeleri kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği, vatandaşlık ve adil dağıtım ile ilişkili değerlendirmelerinin sosyal adalet algısının farklılaşması üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Öneriler: Devletin gençlere yönelik politika ve programları ihtiyaç ve hak temelli olmalı; aileyi koruma ve güçlendirme yoluyla gençlerin yaşamında sosyal adaletin sağlanmasına çalışmalıdır.

Anahtar kelimeler: Gençler, sosyal adalet

Abstract

Standing of the problem: This research which is carried out because of the inadequacy of researches on social justice towards young people covers to determine how young people define and perceive the social justice. It especially includes exploring how their conditions in their societal life and in the university are reflected to their perceptions of social justice.

Aim of research: This research is carried out to explore how university students define social justice and in general the effect of their evaluations about social justice principles on their perception of social justice.

Method: In this research relational scanning model was used. Interviewed with 420 university students from Ankara University and each scale was implemented by face to face method.

Findings and Conclusions: It was found that university students generally define social justice depending on equal opportunity principle and the evaluations regarding gender equity, citizenship, and fair distribution in scope of social justice principles had influence on the differentiation of social justice perception.

Suggestions: State’s politics and programs regarding young people should be based on needs and rights. It should also try to provide social justice in young peoples’ life by means of protecting and empowering their family.

Keywords: Young people, social justice

(*Bu araştırma TÜBİTAK (BİDEP-Yurt Dışı Araştırma Burs Programı) tarafından desteklenmiş ve Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü’nde “Doktora Tezi” olarak kabul edilen çalışmanın bir bölümüdür

GİRİŞ

Bugün hemen her toplumda sosyal adalet; küreselleşme, bireyselleşme, demografik değişim ve dönüşümlerin baskısı altında yoksulluğu önleme, eğitim ve öğretim, iş alanlarına dahil olma, sosyal güvenlik ve refah devletinin aktif hale gelmesi gibi pek çok sosyal politika alanı için bir amaç olarak görülmektedir. Günümüzde çoğulcu demokrasilerin dayanağı ve itici gücü olan sosyal adalet, en geniş anlamda toplum ile onu oluşturan üyeler arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Herkese bütünün bir parçası, bir üyesi olarak düşen “hak ve görevlerin” ne olduğunun tespitidir (Gürkan, 2001)

Şimdiki ve gelecek kuşakların eşit fırsatlara sahip olmaları ve insan haklarının korunması bağlamında özellikle zengin ve yoksul milletler arasında gittikçe artan eşitsizliklerin giderilmesi sosyal adaletin tartışılması ile mümkün olmaktadır (Moffat, 2001). Hatta sosyal katılım ve toplumsal yaşamla ilgili olma, topluma uyum sağlama, yerelden küresele tüm düzeylerde güçlenme, toplumu eyleme geçirebilme, gelişme için gelecek kuşakların hakları ile sosyal ve kültürel çeşitliliğe saygı duyma gibi sürdürülebilirlik plan ve stratejilerinin gelişmesi sosyal adalet ile sağlanabilmektedir (Department for International Development [DFIAD] , 2002). Bu bağlamda Bell (2007, s.4)’e göre sosyal adalet “...hem süreç hem de amaçtır. Sosyal adaletin amacı toplumdaki her birey için ihtiyaçları karşılamak, topluma eşit katılımı sağlamaktır. Kaynakların dağıtımı için bir toplum vizyonunu gerektiren sosyal adalet, toplum içindeki tüm bireylerin fiziksel ve psikolojik olarak güvenli ve eşit bir yaşam sürdürmesidir. Sosyal adalet toplumdaki diğer insanlara, onların toplumuna ve ülkelerine karşı sosyal sorumluluk bilincine sahip sosyal aktörleri gerektirir” (Bell, 2007, s.4). Bu nedenle sosyal adalet, her birey için bireysel haklar ve toplumda bir birey olarak dikkate alınmakla ilişkilidir. Bu yönü ile sosyal adalet; eğitim, sağlık, sosyal ve yasal hizmetlerde ırk, etnisite, renk gibi sosyal kategorilere bağlı eşitsizlikleri azaltmak ya da ortadan kaldırmak için güçlü bir mekanizma olarak kabul edilmektedir (Rosner-Salazar, 2003). Aksi takdirde yaşanan adaletsizlikler, bireysel ve sosyal adaletsizliği ortaya çıkarmaktadır. Bireysel adaletsizlik, bireylerin haklarını savunmayı gerektirdiğinden kolaylıkla görülebilmektedir. Sosyal adaletsizlik ise, sosyal yapıları gerektirdiği için genellikle daha gizli ve kompleks

olmaktadır. Bu yapılar; toplumu şekillendiren yasalar, gelenekler, kurumlar ve politikalar aracılığı ile sosyal adaletsizliğe neden olabilmektedir (Alo-D’Rezario, 2005). Bu bağlamda sosyal adalet toplumdaki her birey için “ortak iyi”yi sağlamaya dayanmaktadır. Toplumun her üyesi için ortak yararlılığı sağlamak ise toplumsal yaşamdaki fırsat ya da kaynakların bireyler arasında nasıl dağıtılması gerektiğini açıklamak ile mümkündür.

1.1 David Miller: Sosyal Adalet İlkeleri

Sosyal adaletin çağdaş felsefecileri arasında önemli yere sahip olan Miller (1999), sosyal adaleti yaşamdaki iyi (avantaj) ve kötü şeylerin (dezavantaj) toplumdaki bireyler arasında nasıl dağıtılması gerektiğinden hareketle açıklamaktadır (Miller, 1999). Miller (1999) para, eşya, mülk/emlak/arazi, iş, makam, eğitim, tıbbi bakım, çocuk yardımları, çocuk bakımı; rütbe, madalya ve ikramiye gibi ödül; bireysel güvence, barınma, ulaşım, boş zaman etkinliklerine ilişkin fırsat ve kaynakları bu avantajlar arasında sıralamaktadır. Diğer taraftan kötü şey ya da yük olarak kabul edilen dezavantajlar arasında ise güç yaşama koşulları, tehlike, onur kırıcı iş ve yaşlılar için bakım bulunmaktadır. Miller; toplumda avantaj ve dezavantaj olarak sıraladığı bu iyi ve kötü şeylerin çeşitli olması nedeni ile dağıtım ilkelerinin de pek çok kriter dikkate alınarak açıklanması gerektiğini öne sürmektedir (Miller, 1999). Bu nedenle sosyal adalet, başta reform gücüne sahip olan devlet olmak üzere, toplum içindeki her bireyin varlığını etkileyen kurumsal yapılarla birlikte, birbirleriyle ilişkili parçalardan oluşan toplum fikrini gerektirir (Miller, 1999). Çünkü sosyal adalet, her bireyin sosyal refahına katkı sağlayan kurumsal düzenlemelerle mümkün olabilmektedir (Miller, 1999). Bu bağlamda yapılacak düzenlemeler sosyal adalet bileşenleri ile uyumlu olmak durumundadır. Miller, sosyal adaletin bu bileşenlerini “ihtiyaç”, “hak etme” ve “eşitlik” olarak sıralamaktadır (Miller, 1999). Miller (1999)’a göre “ihtiyaç” temel gereklilik olup; kapasite ya da fonksiyonların kullanılamaması ve geliştirilememesi gibi yaşamsal destekler için gerekliliklerin olmaması ve bu nedenle muhtemel risk ve tehlikeler ile ilişkili bir kavramdır (Miller, 1999). “Hak etme” performans dayalı ödül kazanma ile ilişkilidir ve bu nedenle üstün performans; makam, rütbe, madalya ve ikramiye gibi ödül ile fırsat olarak materyal ya da materyal olmayan karşılıkların alınmasını sağlar (Miller, 1999). “Eşitlik” her toplumun; vatandaşlarını eşit olarak

kabul etmesi, bireylerin birbirlerine eşit davranması ve toplumsal fırsatların her vatandaş için adil olarak dağıtılması ile açıklanan sosyal bir idealdir (Miller, 1999). Miller (2005) yaşamın değerini artıran, insan haklarını ve adaleti görünür kılan yukarıdaki üç önemli sosyal adalet bileşenine bağlı olarak sosyal açıdan adaleti “Sosyal minimum”, “Eşit vatandaşlık”, “Fırsat eşitliği” ve “Adil dağıtım” ilkeleri ile açıklamaktadır (Miller, 2005).

Miller (2005)’a göre “sosyal minimum ilkesi”, insan ihtiyaçlarını dikkate almayı gerektirir. Bu bağlamda her vatandaş, temel ihtiyaçlarını yeteri kadar karşılayacak ve bugünün toplumunda onurlu ve güvenli bir yaşamı güvence altına alarak yaşamını sürdürmeyi sağlayacak kaynaklara erişebilmelidir (Miller, 2005). Miller’ın bu ilkesi yaşamın gereklilikleri için üretme, kalkınma ve bunların sağlanması için gerekli materyallerin yönetimi hakkı ile ilişkili olan ekonomik, kültürel ve sosyal hakların da gereğidir. Diğer taraftan sosyal minimum, yaşanılan fiziksel çevre ile de ilişkilidir. Miller (2005)’a göre herkes aşırı gürültülü ve kirliğe, önemli bir tehlike riskine maruz kalmadan temiz bir caddesi olan; park ve oyun alanlarına erişimi kolay; alışveriş merkezlerine ve boş zaman etkinliklerinin gerçekleştirildiği yerlere güvenli erişimi sağlayan yeterli standarttaki bir çevrede yaşayabilmelidir. Çünkü böyle bir durumda fiziksel çevrenin özellikle sağlığın korunmasını ve iyileştirilmesini sağlamada çevresel açıdan minimumları taşıması şarttır (Miller, 2005).

Miller (2005)’ın öne sürdüğü “fırsat eşitliği ilkesi” sosyal adaletin eşitlik bileşeni ile ilişkilidir (Miller, 2005). Bugün özellikle küreselleşme ile toplumların gittikçe artan çokkültürlü yaşamlarında fırsat eşitliği, azınlık grupların iş ve eğitim fırsatlarına duyarlı uygulamaları benimsemelerini gerektirmektedir (Miller, 2005). Çünkü sosyal adaletin fırsat eşitliği ilkesine göre her bireyin iş ve eğitim alanlarına dahil olma gibi toplumsal olanaklara erişimelerindeki şansı; onların ırkı, cinsiyeti, dini, etnisitesi ve ailenin sosyal sınıfı gibi özellikleri ile değil; bu olanakların gerektirdiği motivasyon, beceri ve yetenekler doğrultusundaki değerlendirmeye bağlı olmalıdır (Miller, 2005).

Bu bağlamda Miller (2005)’a göre her vatandaşın “eşit vatandaşlık ilkesi”nin gereği olarak eşit sivil, siyasal ve sosyal haklara sahip olma; bu hakları etkili bir biçimde kullanma ya da uygulama hakkına sahiptir (Miller, 2005). Miller’ın bu ilkesi sosyal adaletin eşitlik bileşeni ile ilişkili

olup; toplumdaki her bireyin haklarını eşit ve etkili bir şekilde kullanmaları açısından önem taşımaktadır. Diğer taraftan bireylerin hak ve özgürlükleri ile toplum içindeki fırsat ve kaynakların “adil dağıtım ilkesi” açısından tartışılmasını gerektirmektedir. Miller (2005)’a göre bu ilke sosyal adaletin hak etme bileşeni ile ilişkilidir ve eşit vatandaşlığın bir parçası olmayan ve sosyal minimumu desteklemeyi gerektirmeyen bazı kaynaklar eşitsiz olarak dağıtılabılır (Miller, 2005). Ancak, herkes için avantajları eşit olarak dağıtmak mümkün değildir. Bu durumda adil dağıtım, şans, hak etme ve seçime ilişkili olarak açıklanabilir. Miller (2005)’a göre sosyal adalet, şanstın tamamen bağımsız olarak açıklanamaz. Ancak, insanların kötü şanstın korunması ve iyi şansın kümülatif etkilerinin de azaltılması gerekir (Miller, 2005). Başka bir deyişle, bir insan şanslı olduğu için piyango gibi şans oyunlarından çok para kazanıyorsa bu, toplumda adil dağıtımın sağlanması açısından sakıncalı ve adaletsiz bir durumdur. Diğer taraftan birey kendi yetenek ve çabaları nedeni ile yani üstün performansı sayesinde bir katkı sağlıyorsa, bununla orantılı yani nisbi bir ödülü hak etmelidir. Bu nedenle böyle durumlardaki dağılımlar eşitsiz görünse bile adildir (Miller, 2005).

Ayrıca Miller (2005)’a göre bir seçimi yansıtan eşitsizlikler daima adildir. Başka bir deyişle bireyler kendi seçimlerine bağlı olarak karşılaştıkları eşitsizliklerin sonucu ile yaşamak durumundadırlar. Ancak doğrudan bireysel seçimlerden kaynaklansa da, tek başına katlanmak zorunda olunmaması gereken sonuçlarla da karşılaşmak mümkündür. Örneğin sigara içme, kansere neden olabilir. Bu durumda kendi özgür iradesi ile bir paket sigara almayı seçen birey, kansere yakalanabilir. Ancak her birey için kanser istenmeyen bir durum olup; sigaraya daha fazla vergi konulması, bireylerin sigarayı bırakması ve tedavisinin sağlanması için bir çözüm yolu olabilir (Miller, 2005).

Diğer taraftan, özellikle benzer kapasite ve performans sahibi bireyler arasında adil dağıtım açısından seçim yapmayı gerektiren ve bu bireylerin uzun süreli avantaj kazanması söz konusu olduğu durumlarda, bireylerin kapasitelerine ilişkin gerçekçi ve dürüstçe değerlendirme yapılması şarttır (Miller, 2005).

Sosyal adalet ilkelerinden de anlaşıldığı gibi oldukça geniş kapsamlı bir konu olan sosyal adalet her ilke doğrultusunda farklı yönleri ile toplum içindeki her bireyin

günlük yaşamına yansımaktadır (Miller, 2005).

1.2 Gençler ve Sosyal Adalet

Dünya Bankası tarafından 2010 yılında yayınlanan “Dünya Gelişme Göstergeleri”ne göre bugün başta yoksul ülkeler olmak üzere çoğu ülke, sosyal adaletle ilişkili çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Adil dağıtım ve sosyal minimumlar dikkate alındığında, dünya üzerinde günlük tüketim ortalaması 1.25 dolar olup; bu değer altında bir gelirle yaşam sürdüren pek çok yoksul aile bulunmaktadır. Özellikle yoksul ülkelerdeki yoksulluk sınırları, genellikle temel besin desteğini ve yaşam gerekliliklerini sağlayacak düzeyde kalmaktadır (World Bank[WB], 2010). Örneğin hala Sahra Çölü'nün Güney Bölgeleri'nde yetersiz beslenme ve sağlık koşulları nedeni ile her yedi çocuktan biri ölmektedir (WB, 2010). Buna ek olarak ormanların yok olması, özellikle yoksul ülkelerin geçim kaynaklarını tehdit etmektedir (WB, 2010).

Diğer taraftan özellikle yetersiz eğitim olanakları; çocukların ve gençlerin fırsat eşitsizliğine, yoksulluk ve toplumsal cinsiyet önyargıları nedeni ile toplumsal yaşamdaki haklarını kullanamamalarına neden olmaktadır. Dünya çapında 72 milyon çocuk okula gidememekle birlikte; özellikle yoksul çocukların okula kayıt yaptırabilme olasılıkları düşük iken, gelişmekte olan yoksul ülkelerdeki varlıklı hanehalklarındaki çocukların büyük bir kısmı herhangi bir okula gitmemektedir (WB, 2010). Kız çocukları için eğitim fırsatları genişlemesine rağmen, toplumsal cinsiyet önyargıları düşük gelirli ülkelerde daha fazla olmaktadır (WB, 2010). Ayrıca her yıl 500.000'den fazla kadın hamilelik ve çocuk doğumu sorunlarına bağlı olarak ölmektedir (WB, 2010). Aynı zamanda gelişme göstergeleri; yaşanan demografik, sosyal ve ekonomik değişim ve dönüşümlerin aile yaşamına nasıl yansıdığını da ortaya koymaktadır. Dünya Bankası'na göre dünya genelinde gelişme kaydedilmesine rağmen yaklaşık 50 milyon aile, küresel finansal krizler nedeni ile yoksullaşmıştır. Yoksul aileler çocuklarının okul masraflarını, besin ve sağlık kaynaklarına ilişkin tüketim harcamalarını azaltmak durumunda kalmışlardır (WB, 2010).

Miller (1999, 2005)'in da belirttiği gibi toplumsal yaşamdaki olaylar ya da olgular her ne kadar doğrudan adaletsizliğe uğrayan bireyleri etkiliyor gibi görünse de toplu etki toplumun hemen her tabakasına yayılmaktadır. Nitekim gelişme göstergelerinden de anlaşıldığı gibi

özellikle değişimin olumsuz sonuçlarından çocuk ve gençler sahip olabilecekleri fırsat ve kaynaklara ulaşmalarındaki engeller nedeni ile daha fazla etkilenmektedirler. Birleşmiş Milletler tarafından açıklanan 15-24 yaşları arasındaki dünya gençlik nüfusu, dünya nüfusunun yaklaşık %18'i olan 1.03 milyar ve bu gençlerin %84'ü gelişmekte olan ülkelerde yaşamakta iken, 2025'e gelindiğinde bu oranının %89'a yükseleceği tahmin edilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde gençlerin eğitim, öğretim, iş, sağlık ve sosyal hizmetler açısından zor koşullarda yaşamlarını sürdürdükleri; aynı zamanda insan kaçakçılığı, gebelik, şiddet, madde bağımlılığı, genç suçluluğu gibi riskli durumları daha fazla deneyimledikleri anlaşılmaktadır (United Nations [UN], 2010). Örneğin ülkemizde, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 2008 yılında yayınlanan araştırma raporuna göre 15-24 yaşları arasında bulunan gençlerin sayısı yaklaşık 12 milyon olup, genel nüfusun %17.6'sını oluşturmaktadır. Rapora göre gençlik, Türkiye için kuşkusuz çok güçlü bir potansiyel temsil etse de bu potansiyelin gelişimi yetersiz olarak değerlendirilmektedir. Gençlik içinde, politika oluşturma açısından çok farklı koşulları ve ihtiyaçları olan çeşitli kategoriler olduğu belirtilmektedir. Buna göre 15-24 yaş arası 12 milyon 400 bin genç insandan %30'u okula giderken, %30'u çalışmaktadır. Bu gençlerin bir kısmı eğitim kurumları içinde yüksek kaliteli öğrenime erişme imkanı bulurken ve çalışanların bir kısmı yüksek nitelikli işlerde istihdam edilirken, çok daha büyük bir kısmı bu olanaklardan yoksundur. Dahası gençlerin yaklaşık %40'ı, yani 5 milyon kişi “atıl” durumda bulunmakta; diğer bir ifadeyle bu gençler ne çalışmakta, ne de okula gitmektedirler. Bu da Türkiye'de “görünmeyen ya da az görünen gençlik” kategorisine giren milyonlarca genç birey olduğuna işaret etmektedir. Buna göre 2.2 milyon kadın öğrenim görmemiş ve herhangi bir işte çalışmamaktadır. Yaklaşık 650.000 genç fiziksel engellidir. Umudunu kaybederek iş aramaktan vazgeçmiş gençler yaklaşık 300.000 civarında olup, 22.000 çocuk ve genç hükümlü vardır. Diğer taraftan rapora göre sokak çocukları ve sokakta yaşayan gençler ülke içinde yerinden olmuşlardır. İnsan ticareti kurbanları ve bilimsel araştırma ya da medya organlarında adından nadiren söz edilen diğer bireyler bunlar arasında yer almaktadır (United Nations Development Programme in Turkey [UNDP TURKEY], 2008).

Bugün gelişmiş ülkelerde ise düşük doğum oranları ve uzun yaşam beklentisi nedeni ile toplam nüfusun göreceli olarak küçük bir oranını oluşturan gençler, özellikle sınırlı iş olanakları gibi geleceklerini yakından ilgilendiren sorunlarla karşı karşıyadırlar (UN, 2010). Buna ek olarak özellikle kent gençliği sosyal, ekonomik ve siyasal değişim ve dönüşümlere daha yakından tanık olmaktadır. Bu değişimler özellikle kent yoksullarının toplumsal cinsiyet, din, ırk gibi özelliklere bağlı olarak yüksek eşitsizlik düzeyini ve ötekileş(tir)meyi deneyimlemesine neden olmaktadır. Bu nedenle kentsel alanda yaşayan pek çok genç; özellikle kendi üniversitelerindeki sürekli boykotlardan, kampüsteki güvenlik güçlerinden, hijyenik olmayan barınma koşullarından, yetersiz ulaşım olanaklarından ve kendi toplumlarının izole edici politika ve kurallarından şikayet etmektedirler (Ginwright vd., 2005).

Yukarıda belirtilen pek çok nedenle, bugün hemen her ülkede politikacılar gençlerin yaşamlarını biçimlendiren ekonomik, sosyal ve siyasal koşullar ile onların gelecekleri için her düzeydeki politika ve programların geliştirilmesine ve ivedilikle uygulanmasına dikkat çekmektedirler. Gençlerin yaşamı için sosyal adaleti garanti altına alan bu politika ve programlar; onların yaşama yönelik mücadele ve potansiyellerinin anlaşılması, gelecek kuşakların refahı ve geçim kaynakları açısından önemli bir ihtiyaçtır. Çünkü her ülkede gençler sosyal değişim, ekonomik gelişme ve teknolojik yenilikler için öncü aktörlerdir. Yaşadıkları toplum için onların hayalleri, idealleri, yüksek enerjileri ve vizyonları gelişmenin sürekliliğini sağlamak açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda gençlere yönelik politika ve programların yaşama koşullarının dahaiyanlaşmasına ve iyileştirilmesine katkı sağlamakla birlikte gelişme için temel insan kaynağı olarak gençlere yapılan yatırım, onların toplumuna ve ülkelere yatırım yapmak anlamına gelmektedir (UN, 2010).

Bu araştırma Miller tarafından belirlenen sosyal adalet ilkelerinden (sosyal minimum, fırsat eşitliği, eşit vatandaşlık ve adil dağıtım) hareketle Ankara Üniversitesi'nde eğitime devam eden üniversite öğrencilerinin sosyal adaleti nasıl tanımladıklarının ve sözü edilen sosyal adalet ilkeleri bağlamında gençlerin değerlendirmelerinin sosyal adalet algısı üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacı ile yürütülmüştür.

2. YÖNTEM

Üniversite eğitimine devam eden gençlerin sosyal adaletten ne anladıklarını ve sosyal adalet ilkelerine ilişkin değerlendirmelerinin sosyal adalet algısının farklılaşmasında etkili olup olmadığını belirlemek amacı ile oluşturulan araştırma soruları aşağıda bulunmaktadır:

1. Üniversite öğrencileri sosyal adalet ilkeleri kapsamında sosyal adaleti nasıl değerlendirmektedirler?
2. Genel olarak sosyal adalet ilkelerinin, sosyal adalet algısının farklılaşması üzerinde etkisi var mıdır?

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacına bağlı olarak geliştirilen araştırma soruları doğrultusunda bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte ve halen varolan durumu aynı şekilde resmetmeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımı olup (Karasar, 2004); karşılaştırmalı türü ise belirli bir davranış kalıbının olası nedenlerini, bu kalıba sahip olanlarla olmayanları karşılaştırarak bulmayı amaçlar (İrban, 2004). Araştırmada sosyal adalet ilkeleri bağlamında gençlerin sosyal adaletten ne anladıklarını yaptıkları sosyal adalet tanımlarından hareketle belirlemenin yanı sıra; bu modelde sosyal adalet ile sosyal adalet ilkeleri kapsamındaki fırsatlar, toplumsal cinsiyet eşitliği, vatandaşlık ve adil dağıtım arasındaki ilişki de araştırılmıştır.

2.2 Araştırma Evreni ve Örnekleri

Araştırma evrenini Ankara Üniversitesi'ne bağlı 14 fakülte'deki (Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Fen Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, İletişim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Tıp Fakültesi, Veteriner Fakültesi, Ziraat Fakültesi) öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemeye alınacak öğrenci sayısının belirlenmesinde seçkisiz olmayan örneklem yöntemlerinden tabakalı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bilindiği gibi tabakalı örneklem yöntemi, evreni oluşturan birimlerin araştırma konusu ile ilgili özelliklerinin heterojen olması durumunda kullanılmaktadır. Sosyal bilimler alanında yapılan çoğu araştırmada evren; cinsiyet, yaş grubu, meslek, devam edilen sınıf, öğrenim durumu, gelir düzeyi gibi birbirinden

farklı özelliklere sahip gruplardan oluşmaktadır. Evrenin farklı yapıda olduğu böyle durumlarda basit tesadüfi örnekleme yöntemi ya da sistematik tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılırsa, araştırma için önemli olabilecek bazı gruplar, evren içerisinde yeteri kadar temsil edilemeyebilirler. Tabakalı örnekleme yönteminde farklı özellikleri içeren evren, kendi içerisinde homojen tabakalara yani alt gruplara / alt evrenlere ayrılır. Evreni oluşturan alt tabakaların her birinin evren içerisindeki oranları tespit edilir. Daha sonra evren büyüklüğü “n” saptanır ve alt tabakaların evren içerisindeki temsil oranlarına göre, her bir tabakaya ilişkin örneklem basit tesadüfi örnekleme yöntemi ya da sistematik tesadüfi örnekleme yöntemine göre seçilir. Böylece alt evrenleri / tabakaları oluşturan birimler, araştırma evreni içerisinden eşit seçilme şansına sahip olurlar (Ural ve Kılıç, 2006).

Tabakalı örnekleme yöntemine ilişkin bu bilgilerden yola çıkılarak kurgulanan ve çalışma evreni olarak belirlenen Ankara Üniversitesi’ndeki fakülteler “Sosyal”, “Fen” ve “Sağlık” olarak temel bilim alanı ve gençlerin yaşla birlikte artacağı varsayılan farkındalık düzeyi düşünülerek sadece 1. ve 4. sınıf öğrencileri olmak üzere devam edilen sınıf, tabakalamada ölçüt olarak alınmıştır.

Böylece araştırma evreni olarak, Ankara Üniversitesi’ne bağlı fakültelerden resmi yazışmalara olumlu yanıt alınan Dil, Tarih ve Coğrafya, Hukuk ve İletişim Fakülteleri sosyal temel bilim alanına; Fen ve Mühendislik Fakülteleri fen temel bilim alanına ve Sağlık Bilimleri, Diş Hekimliği ve Tıp Fakülteleri ise sağlık temel bilim alanına dahil edilmiştir. Bu fakültelerin dahil edildiği üç temel bilim alanı kapsamına 70 kişi 1. sınıf ve 70 kişi 4. sınıf öğrencisinin alınması planlanarak, her bir temel bilim alanında alt evren / tabaka (1. ve 4. sınıfa devam etme)’ya giren öğrenciler basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre seçilmiş ve örnekleme toplam 420 üniversite öğrencisi dahil edilmiştir

2.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada Ankara Üniversitesi’ne bağlı 14 fakültenin sosyal, fen ve sağlık temel bilim alanı kapsamındaki 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin tümüne ulaşılmasının hem zaman, enerji gibi insansal kaynaklar hem de materyal kaynaklar açısından zorlayıcı olacağı öngörülmüştür. Bu nedenle araştırmanın örnek hacminin belirlenmesi

ile örnek seçimi yapılacak fakülterele ilişkin en başından çeşitli sınırlamalar getirilmesine karar verilmiştir. Bunun için:

1.Öncelikle bu tabakalara (sosyal-fen-sağlık) dahil edilecek fakülteler seçilmiştir.

2.Ankara Üniversitesi’ndeki tüm fakülterele resmi izin yazısı yazılmıştır.

3.Resmi yazışmalarda kısa sürede (en fazla 1 ay içinde) yanıt veren fakültelerin araştırmaya dahil edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu doğrultuda 2010 Ocak ayı içinde yapılan yazışmalara 2010 Şubat ayı içinde olumlu yanıt veren fakültelerin araştırmaya dahil edilmesi uygun bulunmuştur.

2.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmada sosyal adalet ilkeleri kapsamında “Fırsatlar”, “Toplumsal cinsiyet eşitliği”, “Eşit vatandaşlık” ve “Adil dağıtım” ölçekleri ile “Sosyal adalet(sizlik)” ölçeği kullanılmıştır.

“Fırsatlar ölçeği” Türkçe’ye çevrilerek “doğru insanı tanımak” ve “bir ülkenin vatandaşı olmak” gibi ölçek kapsamındaki maddeler için üniversite öğrencilerinin verdikleri yanıtlar 5 düzeyde [(1) yanıt yok – Çok önemli (5)] puanlanarak değerlendirilmiştir (Social and Community Planning Research [SCPI], 1987).

“Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği”ndeki 5 düzeyli [(1) Hiç katılmıyorum – (5) Kesinlikle katılıyorum] Likert tipi tutum cümleleri Türkçe’ye çevrilerek araştırmaya uyarlanmıştır (“Final Source Questionnaire for International Social Survey Programme”, 2002).

“Vatandaşlık ölçeği”ndeki Likert tipi tutum cümlelerine üniversite öğrencilerinin verdikleri yanıtlar için 5 düzeyde [hiç önemli değil (1) - çok önemli (5)] puanlama kullanılmıştır (Flanagan et al., 2007).

“Adil dağıtım ölçeği”nde üniversite öğrencilerinin bu bölüm kapsamındaki maddelere verdikleri yanıtlar 5 düzeyde [hiç katılmıyorum (1) – kesinlikle katılıyorum (5)] puanlanmış, Türkçe’ye çevrilerek uyarlanmıştır (Park, 2006).

“Sosyal adalet (sizlik) ölçeği”nde ise Hiç katılmıyorum (1) – Kesinlikle katılıyorum (5) biçimindeki 5 düzeyli Likert tipi tutum cümleleri Türkçe’ye çevrilerek araştırmada kullanılmıştır.

Araştırmada aynı zamanda sosyal adaleti tanımlamaya, yaşanan sosyal adaletsizliklere ilişkin sorunları ve bu sorunların sorumlularını değerlendirmeye olanak

sağlayan açık uçlu sorular da bulunmaktadır. Hırvat dilinde Ljubotina (2004) tarafından geliştirilen açık uçlu sorular ve sosyal adalet(sizlik) ölçek maddeleri öncelikle Ljubotina (2004) tarafından Hırvat dilinden İngilizceye çevrilmiş, daha sonra Türkçe'ye çevrilerek araştırmaya uyarlanmıştır.

Araştırmada üniversite öğrencilerini tanıtmaya yönelik kişisel özelliklere (cinsiyet, yaş, doğum yeri, büyüdükları ve üniversiteye geldikleri yer), eğitime (temel bilim alanı, devam edilen sınıf) ve aile özelliklerine (ailedeki birey sayısı, anne ve babanın eğitim durumu) ilişkin bilgiler de bulunmaktadır.

2.4.1 Veri toplama araçlarının test edilmesi (ön uygulama)

Araştırma kapsamında kullanılan her bir ölçek maddelerine, açık uçlu ve seçenekli sorulara ilişkin öğrencilerin yanıtları alınmadan önce muhtemel hataları belirlemek, güvenilirlik ve geçerliliğinden emin olmak için ön uygulama yapılmıştır.

2.4.2 Veri toplama araçlarının uygulanması

Ön uygulaması yapılan her bir ölçek 2010 Şubat-Haziran ayları içinde (yani akademik takvime bağlı olarak);

•hafta içi her gün fakültelerin ders programı doğrultusunda,

•anketin uygulanmasından önce derslerin sorumlularından izin alınarak,

•ders bitiminden sonra katılımcı öğrenciyi bilgilendirme sorumluluğu yerine getirilerek,

•araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen üniversite öğrencilerine “karşılıklı görüşme yöntemi” ile uygulanmıştır.

2.5 Geçerlik ve güvenilirlik analizleri

Araştırmada ön uygulama ile ölçeklerde yer alan maddelerin işlerliğini belirlemenin yanı sıra, geçerlik ve güvenilirlik analizleri de yapılmıştır. Her bir ölçeğin yapı geçerliğini kontrol etmek için bir faktör analizi tekniği olan “Döndürülmüş (Varimax) Temel Bileşenler Analizi” yapılmıştır. Ölçeklerin duyarlı, birbiriyle tutarlı ve kararlı sonuçlar verme gücünü yani güvenilirliğini ölçmek için iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach Alpha testi uygulanmıştır (Büyüköztürk 2002). Buna göre “Sosyal adalet” ölçeği ile sosyal adalet ilkeleri kapsamında bulunan “Fırsatlar”, “Toplumsal cinsiyet eşitliği”, “Vatandaşlık” ve “Adil dağıtım” ölçekleri için Cronbach Alpha testi uygulanarak madde toplam korelasyonları bulunmuş ve faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analizler araştırmada kullanılan her bir ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Tablo 2.1)

Tablo 2.1 Araştırmada kullanılan ölçekleri betimleyen istatistikler

ÖLÇEKLER	Madde sayısı	Puan aralığı	Cronbach Alpha
Sosyal Adalet	5	5 - [Hiç katılmıyorum (1) – Kesinlikle katılıyorum (5)]	0.78
Fırsatlar	4	5 - [Yanıt yok (1) – Çok önemli (5)]	0.65
Toplumsal cinsiyet eşitliği	4	5 - [Hiç katılmıyorum (1) – Kesinlikle katılıyorum (5)]	0.70
Vatandaşlık	9	5- [Hiç önemli değil (1) – Çok önemli (5)]	0.77
Adil dağıtım	6	5- [Hiç katılmıyorum (1) – Kesinlikle katılıyorum]	0.78

2.6 Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler SPSS 16 istatistik paket yazılım programından yararlanılarak oluşturulan veri tabanında toplanmıştır. Araştırmada öncelikle üniversite gençlerinin tanıtılmasına olanak sağlayan kişisel ve aile özellikleri ile eğitime ilişkin bilgiler sayı ve yüzde değerler doğrultusunda açıklanmıştır. Ayrıca öğrencilerin sosyal adaleti tanımlama biçimlerini, deneyimledikleri sosyal adaletsizlik sorunlarını ve bu sorunların sorumlularını

ortaya koyan açık uçlu sorular değerlendirilmiştir. Diğer taraftan üniversite öğrencilerinin fırsatlar, toplumsal cinsiyet eşitliği, vatandaşlık ve adil dağıtım ölçeklerine ilişkin puanlarının, sosyal adalet algısı puanının anlamlı birer yordayıcısı olup olmadığı Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi ile incelenmiştir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE SONUÇLAR

Bu bölümde, araştırmanın örneklemini oluşturan Ankara Üniversitesi'ndeki 420 üniversite öğrencisini

tanıtıcı bilgiler “Üniversite Öğrencilerini Tanıtıcı Demografik Bilgiler” başlığı altında kişisel ve aile özellikleri ile eğitime ilişkin frekans ve yüzde dağılımları gösteren bulgular sunulmuştur. Öğrencilerin sosyal adaleti tanımlamalarını, deneyimledikleri sosyal adalet sorunlarını ve bu sorunların sorumlularını belirtmelerine olanak sağlayan açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar “Sosyal Adalet” başlığı altındaki bölümlerde incelenerek yorumlanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin sosyal adalet ilkeleri kapsamındaki fırsatlar, toplumsal cinsiyet eşitliği, vatandaşlık ve adil dağıtım ölçeklerine ilişkin yaptıkları değerlendirmelerin sosyal adalet algısı üzerinde yordayıcı etkisi olup olmadığını belirlemek için Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi yapılmış ve “Sosyal Adalet İlkelerinin Sosyal Adalet Algısı Üzerindeki Etkisi” başlığı altında açıklanmıştır.

3.1 Üniversite Öğrencilerini Tanıtıcı Demografik Bilgiler

Araştırma kapsamında bulunan 420 üniversitesinden 249’u (%59.3) kadın, 171’i (%40.7) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Üniversite öğrencilerinin yarısından fazlası (%58.6) 21 yaş ve üzeri yaş grubunda bulunurken, bu gençlerin çoğunluğunun İç Anadolu Bölgesi’nde doğduğu ve büyüdüğü (%39.3, %41.0), öğrencilerin 187 (%44.5)’sinin üç büyük şehir dışından eğitim amacıyla Ankara Üniversitesi’ne geldikleri belirlenmiştir.

Araştırmada her biri 140 olmak üzere toplam 420 üniversite öğrencisinin sosyal, fen ve sağlık temel bilim alanlarında eğitimlerine devam ettikleri bulunmuştur. Araştırma kapsamındaki üniversite öğrencilerinin ailelerindeki ortalama birey sayısı 4.77 (± 0.09)’dir. Üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun anneleri ve babaları ilkökul ve ortaokul (%50.5, %41.2) mezundur.

3.2 Sosyal Adalet

Bu başlık altında “Size göre sosyal adalet neyi ifade etmektedir?”, “Size yapılan en büyük adaletsizliğin ne olduğunu düşünüyorsunuz?”, “Bundan kimin sorumlu olduğunu düşünüyorsunuz?” gibi açık uçlu sorulara üniversite öğrencilerinin verdikleri yanıtlar değerlendirilmiş ve elde edilen yanıtların sosyal adalet ilkeleri doğrultusunda sınıflandırılması sağlanmıştır.

3.2.1 Üniversite öğrencilerine göre sosyal adalet neyi ifade etmektedir?

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin bazılarının sosyal adaleti; tüm insanların eşit şartlarda yaşamını sürdürebilmesi, toplum içinde huzurlu ve adil şartlarda yaşaması ve ödeme gücüne sahip olabilmesi gibi sosyal minimum ilkesi ile bağlantı kurulabilecek bir bakışla tanımladıkları bulunmuştur. Çoğu öğrencinin ise sosyal adaleti; ülkedeki tüm insanların aynı olanaklardan faydalanabilmesi, her bireyin eşit olarak görülmesi, her bireye eşit olarak davranılması, toplumdaki bireyler arasında eşitlik, eğitimde, sağlıkta ve iş imkânlarında eşitlik, toplumdaki tüm bireylere statülerine göre değil; eşitliğe göre davranılması, eşit muamele, bireye göre değişmeyen kural ve kanunlar, eğitim öğretimdeki fırsat eşitliği, tüm bireylere ayırım yapmadan, yerinde ve zamanında yapılan adalet, halkın ırk ayrımı gözetilmeden eşit olması, tarafsız, herkese eşit uzaklıkta bir adalet olgusu, sosyal olarak farklı kesimlere kaynak ve avantajlardan eşit biçimde yararlanma fırsatı verilmesi, herkese her konuda eşit davranılması, ülkedeki her bireyin olanaklardan eşit olarak yararlanması, eşitlikçi özgür bir toplum, istisnasız herkese eşit uzaklıkta olma gibi fırsat eşitliği ilkesi ile ilişkili açıklamalar yaparak tanımladıkları bulunmuştur.

Diğer taraftan bazı öğrenciler; toplumdaki tüm bireylerin aynı hakları eşit ve etkili bir şekilde kullanabilmesi, aynı haklara sahip olması, özgürlüklerin kısıtlanmaması, herkesin fikirlerini özgürce ifade edebilmesi ve başkalarının bundan rahatsız olmaması, kendini ifade edebilme hakkı, toplumdaki bireylerin eşit sosyal haklara sahip olması, haklardan eşit ve adil yararlanması gibi eşit vatandaşlık ilkesi kapsamında değerlendirilebilecek ifadelerle sosyal adalet tanımı yaptıkları belirlenmiştir.

Araştırma kapsamındaki bazı üniversite öğrencilerinin ise devletin sağlamış olduğu kaynak ve fırsatların tüm vatandaşlar arasında adil dağıtılması, hükümetin kaynaklarını adil dağıtması, hizmetlerin adil dağıtılması, iktisadi olarak kıt kaynakların devlet ve birey eliyle tüm vatandaşlarına eşit bir biçimde dağıtılması, devletin vatandaşlar arasında ayırım yapmadan onlar adına haklarını koruması gibi adil dağıtım ilkesi içinde yer alabilecek tanımlamalarla sosyal adaleti açıkladıkları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinden çok azı ise “Size göre sosyal adalet neyi ifade etmektedir” sorusuna yanıt vermemişlerdir.

3.2.2 Üniversite öğrencileri kendilerine yapılan sosyal adaletsizlikleri nasıl tanımlamaktadırlar?

Üniversite öğrencilerinin “Size yapılan en büyük adaletsizliğin ne olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, gençlerin başkalarına yapılan adaletsizlikler kendilerine yapılmış gibi algıladıkları ortaya çıkmıştır. Çünkü araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin, genellikle toplumsal yaşamda başkalarının başına gelen olayları, dağıtılan formlara kendi sorunları olarak yazdıkları görülmüştür (Örneğin araştırmaya katılan erkek bir öğrencinin kız arkadaşının ya da televizyonda seyrettiği bir kız öğrencinin yaşadığı türban sorununu forma yazması). Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar, sosyal adalet ilkeleri kapsamında kategorilere ayrılarak değerlendirilmiştir. Buna göre bazı öğrencilerin bu soruyu; otobüs biletlerine yapılan zam, ders programının bilinçsizce hazırlanması, kendi ekonomik durumunun düşük olması, yoğun ders saatleri nedeni ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılamama, yurt koşullarının kalitesiz olması, otobüs zamlarından sonra yarıya düşürülen otobüs seferleri, üniversite harçlarının yapılan zamlar, aile sorunları, üniversite kontenjanlarının artırılması nedeni ile ihtiyacı olan çoğu öğrencinin yurda yerleşememesi, bazı kurumların özelleştirilmesi nedeni ile işçilerin mağdur olması, üniversitedeki siyasal olaylar nedeni ile derse konsantre olamama, devletin yetersiz eğitim desteği, bazı insanların düşük sosyo-ekonomik durumda olmaları nedeni ile ileri yaşlarda çalışmak durumunda olması, yurttan aynı odada çok fazla kişi ile birlikte kalmak durumunda olmak, ailenin aşırı korumacı ve baskıcı yaşam biçimi, entelektüel gelişim için gerekli maddi kaynakların yeterli olmaması gibi sosyal minimumlar kapsamında algılayarak yanıtladıkları saptanmıştır.

Araştırma kapsamındaki bazı öğrenciler “Son zamanlarda size yapılan en büyük adaletsizliğin ne olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusunu; Doğu’da yaşayan farklı etnik gruplara yönelik ön yargılar, ifade özgürlüğüne önem verilmemesi, yüksek almayı beklemedikleri dersten ilgili öğretim üyesinin ayrımcılık yapması nedeni ile düşük not alınması, cinsiyet ayrımı, eşit olmayan muamele, yurt sorumlularının cezayı hak eden öğrencilere ceza

uygulamaları, eğitim ve iş fırsatından yararlanmak için girilen tüm seçme sınavları, üniversitede öğrencilerin “öğrenci” olarak değil “müşteri” olarak görülmesi, eğitim sistemindeki katsayı değişikliği nedeni ile fırsatlardan yararlanamama, hastanede eşit ve adil olmayan sıra sistemi, sınava geç kalındığında sınıfa alınmama nedeni ile sınıf tekrarı yapmak durumunda olmak, eşcinsel olması nedeniyle görevinden alınan polislerin durumu, ya da kadın olma nedeniyle çoğu zaman öldürülen insanlar, farklı etnik kimlik nedeni ile terör örgütü üyesi olarak görülmek, işsizlik, eğitim öğretimdeki fırsat eşitsizliği, kadın-erkek eşitsizliği, türban sorunu nedeni ile bazı kadın öğrencilerin üniversiteye alınmaması, farklı fakültelerden dersi yürüten hocaların öğrencilere ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapması, Türk toplumunda kadın olmak nedeni ile diğer insanlara göre daha dikkatli yaşamak durumunda kalmak, herkesin aynı fırsat eşitliğine sahip olmaması, fakültenin öğrenci değerlendirme sisteminin adil olmaması, yurt görevlilerinin odalarında sigara içebilmesi, arkadaşların ön yargılı ve dürüst olmayan davranışları, doğum yerinden dolayı aynı işe hakkı olmayan başka birinin alınması gibi fırsat eşitliğine ilişkin sorunları dile getirerek yanıtlamışlardır.

Araştırmada bazı öğrencilerin bu soruyu; ibadet özgürlüğünün toplumda kabul görmemesi, ulaşımın bir hak olarak görülmemesi, siyasal hakların özgürce kullanılamaması, düşüncelerin özgürce söylenememesi gibi eşit vatandaşlıkla ilişkili olduğu düşünülen sorunlardan yola çıkarak yanıtladıkları bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki bazı öğrencilerin ise kendilerine yapılan adaletsizliği; devletin formasyon eğitimi almak için not ortalamasını 2.50 şartı koyması nedeni ile yapılan adaletsiz fırsat dağıtımı, devletin bursları hak etmeyen kişilere vermesi, iktidardakilerin devletin kurumlarını siyasallaştırma çabası nedeni ile yaptıkları adaletsiz dağıtımlar, devletin açılım paketi, vergiler, devletin eğitim için burs yerine kredi vermesi, eğitimin paralı olması, devletin işsizlik maaşı konusundaki tavrı, adaletsiz trafik cezaları gibi devletin sorumluluklarından hareketle adil dağıtımı göz önüne alarak yanıtladıkları belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin yukarıda sıraladıkları sorunlara bağlı olarak “Bundan kimin sorumlu olduğunu

düşünüyorsunuz?” sorusuna birey, aile, toplum ve devlet düzeyinde yanıt verdikleri sonucuna varılmıştır.

3.3 Sosyal Adalet İlkelerinin Sosyal Adalet Algısı Üzerindeki Etkisi

Bu başlık altında genel olarak sosyal adalet ilkelerine ilişkin üniversite öğrencilerinin değerlendirmelerinin sosyal adalet algısı üzerindeki yordayıcı etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun için sosyal adalet ilkeleri kapsamındaki fırsatlar, toplumsal cinsiyet eşitliği, vatandaşlık ve adil dağıtım boyutları doğrultusunda ortaya çıkan sosyal adalet algısının farklılaşma durumu araştırılmıştır (Tablo 3.1). Buna göre “Toplumsal cinsiyet eşitliği”, “Adil dağıtım” ve “Vatandaşlık” ile “Sosyal adalet” ölçeği arasında 0.33'lük bir ilişki vardır ve söz

konusu bağımlı değişkenlerin üçü birlikte, sosyal adalet algısındaki değişimin/farklılaşmanın %11'ini yaratmaktadır. Tablo 3.1'de gösterilen standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde, “Toplumsal cinsiyet eşitliği” ve “Adil dağıtım” puanlarındaki azalmanın, “Vatandaşlık” puanlarındaki artmanın öğrencilerin sosyal adalet algısı için yordayıcı olduğu görülmektedir. Çünkü regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları; toplumsal cinsiyet eşitliği [$t=-4.344$, $P<0.01$], adil dağıtım [$t=-3.952$, $P<0.01$] ve vatandaşlık [$t=2.449$, $P<0.05$] değişkenlerinin anlamlı olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Fırsat Eşitliği kapsamındaki “Fırsatlar” ölçeği ise önemli bir yordayıcı olarak bulunmadığından uygulanan Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi bu ölçeği analiz gereği olarak dışarıda bırakmıştır (Tablo 3.1).

Tablo 3.1: Sosyal adalet algısının puanının yordanmasına ilişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SE _B	\square	T	p
Sabit	23.786	2.125	-	11.191	0.000
Toplumsal cinsiyet eşitliği	-.353	.081	-.219	-4.344	0.000
Vatandaşlık	.096	.039	.124	2.449	0.015
Adil dağıtım	-.295	.075	-.209	-3.952	0.000

R=0.330

R₂=0.109

F_(3,416)=17.001

p= .000

Sosyal Adalet Algısı = 23.786 - .353 Toplumsal cinsiyet eşitliği - .295 Adil dağıtım + .039 Vatandaşlık

4. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin sosyal adaleti genel olarak fırsat eşitliği bağlamında tanımladıkları; sosyal adalet ilkeleri kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği, vatandaşlık ve adil dağıtım ile ilişkili gençlerin değerlendirmelerinin sosyal adalet algısının farklılaşması üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan bu gençlerin daha çok aile, okul ve toplum içinde maruz kaldıkları fırsat eşitsizlikleri nedeni ile sosyal adaletsizlikler yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Sosyal adaletsizliklerin sorumlularını ise birey, aile, toplum ve devlet düzeyinde değerlendirdikleri; ancak sosyal adaletin sağlanmasında üniversite öğrencilerinin özellikle erişebileceği daha çok fırsatlar açısından devletin sorumluluklarının gençlere göre daha fazla önemli olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü gençlerin özellikle adil dağıtım bağlamında sosyal adaletle ilişkin değerlendirmeleri, devletin sorumluluklarının sosyal adaletle ya da sosyal adaletsizliğe neden olduğunu ortaya koymaktadır. Bir

anlamda araştırmanın sonuçları David Miller'in sosyal adalet yaklaşımını desteklemiştir. Miller'a göre sosyal adalet öncelikle devletin sorumlulukları bağlamında değerlendirilmelidir. Devlet; yasalar, kurallar gibi toplumsal yaşama ilişkin sahip olduğu yetki ve gücü kullanarak sosyal adalet ya da kimi zaman da sosyal adaletsizliklerin yaşanmasında en önemli kurumdur. Toplumda, hatta dünyada belki sadece dezavantajları ya da olumsuzlukları deneyimleyen bireylerin doğrudan etkilediği düşünülen adaletsizliklerin olumsuz sonuçları, toplumsal yaşam içinde hemen her kesime / sınıfa yayılmaktadır. Çünkü Doğu, Batı, Kuzey ya da Güney'de yaşayan gençler ortak bir yaşam alanı buldukları üniversitelerde kimi zaman aynı adaletsizliklere birlikte göğüs germekte ya da karşı taraflarda aynı adaletsizliklerin hesabını sorgulamaktadırlar. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerine “Son zamanlarda size yapılan en büyük adaletsizliğin ne olduğunu düşünüyorsunuz?” diye sorulduğunda, alınan yanıtlar bu saptamaları desteklemiştir. Çünkü gençlerin

çoğu, toplumsal yaşam içinde başkalarının sosyal adaletsizliklere bağlı olarak deneyimledikleri olumsuz olay ya da durumları kendi sorunları olarak ifade etmişlerdir. Bu değerlendirmeler Türk toplumunda ötekileştirilen, ayrımcılığa maruz kalan...kısaca sosyal adaletsizlikleri deneyimleyen başkalarının yaşamlarının gençleri de etkilediğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle Türkiye’de daha adil bir yaşam için devletin sorumluluklarının gençler açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır.

5. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından hareketle üniversite öğrencileri için toplumsal koşullar açısından yakın çevrede aile, arkadaş ile uzak çevrede devletin politika ve çeşitli uygulamalarının; gençlerin sosyal adalet ve sosyal adalet ilkelerine ilişkin değerlendirmelerini farklı da olsa etkilediğini söylemek mümkündür. Gelecek kuşaklara yansıyan sonuçlar nedeni ile her ülke için sosyal adalet, gençliğe yönelik bir idealdir. Bu ideali gerçekleştirmek makro çevrede, hiç kuşkusuz devletin gençlik politika ve programlarını gerektirmektedir. Bu bağlamda gençliğe yönelik sosyal adalet, ihtiyaç temelli olmalıdır. Çünkü eşitsizlikler doğrudan yoksulları etkilemekle birlikte, olumsuz sonuçları toplumun tüm kesimlerine yayılmaktadır. Özellikle gelir farklılıkları; sağlık bakımı, besin güvenliği, barınma gibi temel ihtiyaç ve kaynaklardan yeteri kadar yararlanmayı engellemektedir. Böylece, çoğu genç kendi toplumlarının fırsat ve kaynaklarının pek çoğuna sahip olmayan bir yaşama mahkum olabilmektedir.

Diğer taraftan devletin sorumlulukları bağlamında gençliğe yönelik sosyal adalet politika ve programları hak temelli olmalıdır. Hak temelli yaklaşım, ihtiyaçların karşılanması, hakların ve bu hakların gerekliliklerinin gerçekleştirilmesi gereğinden hareketle ortaya çıkmaktadır (Smutanyi, 2008). Bu bağlamda insan hakları, her gence saygın ve eşit bir yaşam şansının verilmesini; kapasite ve potansiyellerini eşit ve etkili bir şekilde kullanabilmelerini garanti etmektedir. Çünkü insan hakları; toplumun eşit ve özgür bir üyesi olarak her bireyin bireysel fonksiyonlarına saygı duymayı, onları korumayı ve bu özellikleri sayesinde toplumsal yaşamın fırsat ve kaynaklarına erişmelerini uluslararası kural ve anlaşmalara dayanan yasal çerçeveye bağlı

olarak sağlamaktadır. Sosyal adalet ise toplumdaki avantaj ya da dezavantajların adil dağıtımına katkıda bulunmaktadır (Smutanyi, 2008; Thomson, 2007). Bu bağlamda devletin toplumsal yaşamda sağladığı sosyal adalet; genç bireylerin bilgi edinmesi, beceri ve yeteneklerini geliştirebilmeleri, toplumsal süreçlere katılmaları ile kuşaklararası adaletin sağlanması çin eşit şansa sahip olmaları açısından önemli olmaktadır (Clark ve Eisenhuth, 2009). Devletin gençlere yönelik sosyal adaleti sağlayabilmesi açısından;

□ gençlerin temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere sahip oldukları gelirin, uluslararası standartların altına düşmemesini sağlaması,

□ yaşlı, engelli, emekli, işsiz ve sosyal olarak dezavantajlı bir aile geçmişine sahip olan gençlere evrensel sosyal koruma ve sosyal güvenlik sisteminden yararlanma olanağı sunabilmesi,

□ toplumda özellikle yoksulluğa bağlı olarak dışlanmış ya da literatürde yaygın olarak kullanılan hali ile marjinalleşmiş evsiz, madde bağımlısı gibi dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlerin topluma kazandırılarak eğitim / üniversite ortamı ve özellikle istihdama dahil olmalarını sağlaması şarttır.

Devletin yanısıra üniversiteler öğrencilere sorumlu, katılımcı ve adalet oryantasyonlu vatandaş olma nosyonu kazandırabilmelidir. Sosyal adaletin ilk olarak öğrenildiği en küçük sosyal kurum olarak aile ise sadece ihtiyaçların, bir anlamda sosyal minimumların karşılandığı bir yer değil; aynı zamanda gelecek kuşaklara değerlerin, inançların ve standartların aktarıldığı en önemli sosyal kurumdur. Birlikte yaşama, farklılıklara saygı duyma, dayanışma, birbirini sevme ve barışla ilişkili önemli bir değer olarak sosyal adalet, aile bireylerinin tutum ve davranışlarının gözlenmesi yoluyla ve ailenin model alınmasıyla ilk olarak ailede öğrenilmektedir. Bu bağlamda sağlıklı, demokratik ve güçlü bir aile ortamı gençlerin sosyal adalet açısından bilinçli olmaları; aile, üniversite ve toplumsal yaşamdaki sosyal adalet sorunlarına kayıtsız kalmamalarını sağlamada önemlidir. Bu nedenle güçlü ve daha kapsamlı aile politikaları ile aileyi koruma ve güçlendirme, gençlerin yaşamında sosyal adaletin sağlanmasına yatırım anlamına gelmektedir.

KAYNAKLAR

- Alo-D'Rezario, B. (2005). Social Justice and Quality of Life. <http://www.webservice.mnl.ust.edu.ph> (2009, April 2).
- Bell, L.A. (2007). Theoretical foundation for social justice education. In: M. Adams, L.A. Bell and P. Griffin (Eds), Teaching for Diversity and Social Justice (pp.1-14). London, Taylor & Francis Group.
- Büyükköztürk, Ş. (2002). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Clark, Z. and Eisenhuth, F. (2009). "Beyond well-becoming, towards well-being"- Young people and the capabilities approach. The International Conference of the Human Development and Capability Association (HDCA), 10-12 September 2009, Lima / Peru.
- Department for International Development [DFID], (2002). Socially Sustainable Development: Concepts and Uses (Background Briefing), UK.
- Final Source Questionnaire for International Social Survey Programme[ISSP], (2002). Family 2002, p.10.
- Flanagan, C.A., Syvertsen, A.K. and Stout, M.D. 2007. Civic measurement models: Tapping adolescents' civic engagement (CIRCLE Working Paper 55). College Park, MD: Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement, 40 p., America.
- Ginwright, S., Cammarota, J. and Noguera, P. (2005). Youth, Social Justice and Communities: Toward a Theory of Urban Youth Policy. Social Justice, 32(3), 24-40.
- Gürkan, Ü. (2001). Sosyal adalet. Adalet Kavramı, Türkiye Felsefe Kurumu Derneği, pp.115-124, Ankara.
- İrban, H. (2004). Jandarma Okullar Komutanlığı Öğretim Başkanlığı Personelinin İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılıkları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N.(2004). Araştırmalarda rapor hazırlama. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ljubotina, D. (2004). Young People and Social Justice. Croatian Journal of Social Policy, 11(2), 159-175.
- Miller, D. (1999). Principles of social justice. Cambridge: Harvard University Press.
- Miller, D. (2005). What is social justice. In: N. Pearce, and W. Paxton (Eds.), Social Justice: Building Fairer Britain (pp. 5-7), Politico's, UK.
- Moffatt, I., Hanley, N. and Wilson, M.D. (2001). Definitions and principles of sustainable development. In: D. Moffat, N. Hanley and M.D. Wilson (Eds), Measuring and Modelling Sustainable Development: Principles, Analysis and Policies (pp. 1-14), Informa Health Care Press.
- Park, A. (2006). Role of Government IV: Basic Questionnaire. ISSP (International Social Survey Programme), p.10.
- Rosner-Salazar, T.A. (2003). Multicultural Service-Learning and Community-Based Research as a Model Approach to Promote Social Justice. Social Justice, 30 (4), 64-76.
- Social and Community Planning Research [SCPI], (1987). British Social Attitudes 1987: Self-Completion Questionnaire., p.13, London.
- Smutanyi, N. (2008). The African Debate on Social Justice. Friedrich Ebert Stiftung-Tanzania / Chama Cha Mapinduzi Youth League Regional Forum on Youth Perspectives and Social Justice, 23rd – 27th November Dar es Salaam, Tanzania.
- Thomson, K. (2007). A Universal Social Minimum as A Foundation for Citizenship. Institute of Development Studies, 38(3), 56-60.
- United Nations Development Programme in Turkey [UNDP TURKEY], (2008). 2008 Turkey Human Development Report: Youth in Turkey. Ankara: Turkey.
- United Nations[UN], (2010). World Programme of Action for Youth. New York.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2006). Bilimsel Araştırma Süreci ve SPPSS ile Veri Analizi: SPSS 10.0 – 12.0 for Windows. Ankara: Detay Yayıncılık.
- World Bank[WB], (2010). World Development Indicators 2010. Washington: USA.